

De Boerenkrijg te Herzele en de letterkundige Pieter Johan Robyn

Aanslag van 3 Brumaire Jaar 7

(24 oktober 1798)

1. Aanleiding van mijn onderzoek

Bij navorsingen over de familiegeschiedenis bewandelt men soms enkele zijwegen naar gelang er intrigerende gebeurtenissen opduiken. Zo volgde ik de voetsporen mijn voorvader Joseph Fredericq (1776-1840), wier ouders Franse immigranten waren en die zich vóór de Franse Revolutie te Nevele¹ vestigden, Zijn vader was afkomstig uit Lotharingen en zijn moeder uit de Haute Provence. In zijn spoor belandde ik te Herzele, waar Joseph Fredericq als ambtenaar tijdelijk gewoond had. Tijdens zijn verblijf barstte de Boerenkrijg los. Bij een aanslag op en de plundering van het Gemeentehuis liep hij schade op. Zijn schade was weliswaar minimaal in vergelijking met de schade van de andere getroffen, maar wat mij daarin het meest intrigeerde was het feit dat het voorval van 24 oktober 1798 te Herzele, te Zottegem, enz... nergens in de literatuur over de Boerenkrijg terug te vinden is.

Auguste Orts vermeldt enkel dat er benden vanuit het Land van Waas naar Oudenaarde en Ronse trokken, maar rept geen woord over de gebeurtenissen die zich in de streek van Herzele of Zottegem hebben afgespeeld. In het boek van Luc François, waarin het Schelvedepartement door Olivier Van Rode werd behandeld, zegt men enkel dat Herzele bij de groep gemeenten hoort waar de actiebereidheid het hoogst was, zonder enige konkrete gebeurtenis te vermelden.

2. Achtergrond

Het is overduidelijk dat het nieuwe regime stilaan zeer inpopulair was geworden, eerst door de invoering van torenhoge requisities, daarna door het afschaffen van alle religieuze instellingen en uiteindelijk door invoering van de militaire conscriptie. Vanaf november 1796, had Pieter Johan Robyn als "*Commissaire du Directoire exécutif*" de onrust onder de bevolking al aangevoeld en rapporteerde het volgende aan Du Bosch, zijn overste van het Schelvedepartement::

*Herzele 1 Frimaire An 5 : Le commissaire Robyn craint des troubles et demande une trentaine de militaires, suite à l'agitation dans les communes où la loi du 7 Vendémiaire a eu son exécution – 12 prairial de l'An V : les prêtres disent ouvertement la messe sans avoir fait la déclaration exigée...*²

Op het einde van oktober 1798 vernam de bevolking dat er benden in aantocht waren, zodat diegenen die iets te vrezen hadden, het opportuun achtten om de gemeente te verlaten of zich te verbergen. De benden die op 3 Brumaire Jaar 7 te Herzele, Zottegem en in de hele regio opdaagden, zijn dan ook even snel en spoorloos verdwenen nadat zij hun doelwit hadden bereikt, namelijk de symbolen van de republiek te vernietigen. Het is alsof de "*brigands*" zoals zij door de Fransen genoemd werden over het hele land het signaal hadden gekregen om op 3 brumaire in actie te treden en nadien onmiddellijk te verdwijnen.

¹ Zie *Het Land van Nevele* – Maart 2007, p. 47-75.

² RAG, Schelvedepartement, nr. 2077/77.

3. Het relaas van Jean-Baptiste De Saedeleer, “*agent municipal*”, over de feiten

In alle gemeenten hadden de Fransen een “*agent municipal*” aangesteld, d.w.z. een dienstdoende burgemeester, van wie de bevoegdheden uiteraard heel beperkt bleven. In Herzele was dat Jean Baptiste De Saedeleer. Zijn relaas (P.V.) is de moeite waard om integraal weergegeven te worden:

Vrijheyd

Gelijkheid

Heden vierden Brumaire 7ste Jaer der fransche Rep. één & onverdeelbaer, ten negen uere 's morgens heb ik onderschreven agent der commune ende canton van Herzele mij getransporteert op de merkt van de gezeyde commune van Herzele ten eynde te constateren de excessen, brigandagien en schelmstukken gisteren nacht begaen door eene oproerige bende struykroovers, die den selfde nagt in dese geseyde commune ingevallen waeren, ten eynde van : volgens het publiek gerugt, alle publique fonctionnarissen te verpletteren, hunne archieven ende papieren te verbranden en menigvuldige andere excessen te begaen, waer op ik onderschreven agent gisteren avond geraedig gevonden hebbe mij te retireren om mijnen persoon te redden ende te bevryden van de woedende bende struykroovers, het gone effective gedaen hebbe, en hebbe mij gisteren nagt en heel den dag verborgen gehouden tot dezen oogenblik toe, wanneer ik mij heel in stilte alhier begeven hebbe op de geseyde merkt ten eynde van te constateren als hier boven geseyde. ontrent den vrijboom gekomen sijnde, hebbe (?) gezien dat den selven afgekapt was, de overblijfsels verplettert en de straeten bestrooyt met gescheurde en verbrande papieren, naerdien bingegaen in het huys van de commune regs naer het secretariaet, waer ik deur geforceert en in stukken geslaegen hebbe gevonden, alsook de cassen, (?) ende lessenaers waer van het hout ten meerdere(?) deele was weggedraegen en alle de papieren regarderende het geseyde secretariaet insgelycks weggedraegen, gescheurt, ofte verbrandt, van daer hebbe mij voortgetransporteert naer het huys van den burger **Petrus Joannes Robyn**, commissaris van de uytwerkende magt by deze administratie, waer ingetreden sijnde, hebbe gevonden dat alles geplundert was, zodanig dat ik anders in heel het huys niet gevonden hebbe als allesmal de mueren, die door de woedende bende struykroovers nog niet verbrijzelt waeren, van daer hebbe mij voords getransporteert ten huys van den borger **Josephus van Aelbrouck**, vrederegter van dit canton van Herzele, ook woonende binnen dese commune op de plaetse, alwaer ingekomen sijnde ten (?) gegaen in eene kamer op te regte hand alwaer hoegenaemt niet meer te vinden was en hebbe eyndelinge mij getransporteert in sijne slaapkamer alwaer nog eenige overblijfsels te vinden waeren van een in stukken geslaegen bedde en commode, alle de andere effecten waeren ofte verbrandt ofte t'eenmael weggedraegen, eyndelinge hebbe mij getransporteert wederom op de plaetse, regt over het huys der geseyde commune alwaer ik de asschen nog hebbe vinden liggen van de papieren, effecten en meubelen door de vlammen verslind, van de bovengeseyde geplunderde huysen der borgers Robyn ende Aelbrouck, commissaris en vrederegter alsook het secretariaet.

Waer van alle het gonne hier voorzeyd, hebbe gedresseert het tegenwoordig proces verbael om te dienen waer en soo het behoort.

Gedaen tot Herzele, jaer, maend als hier boven.

J.B. De Saedeleer, Agent

Het Gemeentehuis en het Vrederecht waren toen te Herzele in één en zelfde gebouw ondergebracht. De Saedeleer vermeed het om een onderzoek te doen naar de identiteit van de “brigands” en naar de vraag of zij al dan niet door inwoners bijgestaan werden. Zoals het bij alle verhalen over de Boerenkrijg het geval is, zijn het eerst de symbolen van het nieuwe regime zoals de “vrijheidsboom” die de opstandelingen kort en klein sloegen. Daarna kwamen de woningen van de nieuwe gezagvoerders aan de beurt. De Saedeleer durfde als enkeling de bendes niet te trotseren.

De markten werden bijzonder in de gaten gehouden omdat ze de gelegenheid boden om onopgemerkt bijeen te komen. Om zich van enige beschuldiging te vrijwaren, namen sommige een zeer vleeiende houding aan, b.v. de municipale raad van Aalst, die een specifiek hoofdpapier liet drukken met de afbeelding van de republikeinse vrijheidsboom en van een haan en met de woorden : “*Il est resté intact en Brumaire An VII*” (zie afbeelding).

Afb. 1

4. Wie waren de brigands ?

Zoals hoger gezegd blijft de identiteit van de “brigands” een waar raadsel. Na deze gebeurtenissen was er wél een psychose ontstaan daar gelijk wie gewoon op basis van geroddel kon verdacht en gearresteerd worden. Zelfs de Vrederechter Van Aelbrouck kwam te horen dat hij in verdenking was gesteld. Daarop richtte hij onmiddellijk een protestbrief³ naar het Centraal Bestuur van het Schelddedepartement.

Voor wat Herzele betreft is in de bronnen de arrestatie van slechts één persoon vermeld, namelijk van Jean Baptiste D’Haemer, de schoonbroer van Jean Baptiste De Saedeleer. Hij werd beschuldigd van plundering bij Robyn en Van Aelbrouck en ook bij een zekere Jean Chrétien Van Waeyenberghe. Het is wel bevreedend dat zijn naam niet in de PV’s van de commissarissen terug te vinden is.

Zijn verweer was doodeenvoudig: indien hij zich inderdaad op de plaats van de plunderingen bevond, was dat niet om te plunderen, maar integendeel om de plunderingen te beletten door onderhandelingen te voeren met de brigands, zodat hij heel wat spullen gevrijwaard heeft. Uit het strafonderzoek bleek dat de getuigen verdeeld waren. Diegenen die hem beschuldigden waren echter niet zo talrijk. De meeste getuigen, waaronder zijn schoonbroer Jean Baptiste De Saedeleer, waren van oordeel dat hij zich als een held had gedragen. Na enkele maanden gevangenis te Gent werd hij uiteindelijk vrijgesproken.

5. De schadelijders

Het gemeentehuis, het Vrederecht en enkele woningen van bijzonder geviseerde personen werden aangevallen en geplunderd. Iedereen werd blijkbaar tijdig verwittigd dat de bende in aantocht was, zodat men zich in veiligheid kon brengen en er hoegenaamd geen sprake was van doden of zelfs van gekwetsten.

---

³ RAG, Schelddedepartement, nr. 3913/7

De hoofdfiguur die de “brigands” wilden aanvallen, was ongetwijfeld Pieter Johan Robyn⁴ (Vrasene 1768 – Gent 1823), “*Commissaire du Directoire Exécutif*”, d.w.z. de commissaris van de uitvoerende macht. Om zo’n functie te bekleden, moest men inderdaad een overtuigd aanhanger van het nieuw regime zijn, daar men door het centraal Bestuur van het Directoire⁵ te Parijs belast was met de toepassing van de meest onaanvaardbare wetten en onderrichtingen. Robyn was inderdaad een overtuigende republikein.

Zijn het die onlusten te Herzele die Robyn ertoe aangespoord hebben om op 2 Nivôse Jaar 7 (22 december 1798) een sollicitatiebrief⁶ in te dienen om naar Zele verplaatst te worden? Als reden gaf hij aan dat zijn slechte gezondheid hem niet toeliet om het zeer uitgestrekt kanton Herzele te doorlopen en dat zijn beperkte financiële middelen het hem evenmin toelieten om een voertuig aan te schaffen. Dat de sfeer te Herzele verzuurd was, is best mogelijk, maar dat hij voor Zele koos, lijkt nogal surrealistisch. De plaats van Commissaris van de uitvoerende macht was er inderdaad vrij, maar dit ten gevolge van een aanslag en de moord op zijn confrater Eugeen Debbaudt op 20 oktober 1798, d.w.z. tijdens de Boerenkrijg. Het is pas in 1811 dat hij het ambt van Politiecommissaris te Zele mocht bekleden. De bronnen bepalen echter niet voor hoe lang.⁷ Zijn vroegere verblijf te Herzele is er ook vermeld maar zonder de aard van zijn activiteit daar te omschrijven.

Robyn bleef blijkbaar nog jaren lang na zijn dood een bijzonder slechte reputatie behouden, zoals blijkt uit Geschiedenis van de Oost-Vlaamse Gemeenten van De Potter en Broeckaert, in het deel gewijd aan Herzele:

“Al deze verwoestingen en schenderijen⁸ geschieden op hooger bevel : de agent der uitvoerende macht te Gent, Robeys (1), was de lastgever. Die man had een zonderlinge manier om zijne meesters en hem zelve bemind te maken : hij zond namelijk aan de inwoners van Herzele, en waarschijnlijk ook wel elders, belastingbriefkens, van tien, twintig, dertig Fransche kronen, welke men bij hem moest komen kwijten. Wie zijn geld niet bracht, duwde men in het gevang. ... Toen de republikeinsche grootheid te niet was, werd Robeys ergens poortcommies en hij verviel tot de uiterste armoede.”

(1) Wij staan niet in voor de echtheid der spelling van dezen naam, dien wij in ‘t kerkarchief vermeld vinden.”

De andere schadelijders waren de Vrederechter Joseph van Aelbrouck, de Griffier van het Vredegerecht Constantin de Mol, de gemeentesecretaris Baeten, de ambtenaar Joseph Fredericq en enkele andere inwoners die slechts terloops worden vernoemd

6. De schadeclaims

Zoals het toen gebruikelijk was, werd een college van commissarissen⁹, kortom experten door het Centraal Bestuur van het Schelddedepartement, aangesteld met de

⁴ Sommige bronnen schrijven “Robijn”, wij geven de voorkeur aan de schrijfwijze van zijn handtekening d.w.z. “Robyn”

⁵ Politiek regime dat toen In Frankrijk in voege was en uiteindelijk door het Consulaat van generaal Bonaparte werd vervangen.

⁶ RAG, Schelddedepartement, nr. 3368.

⁷ Digitale bibliotheek van de Nederlandse literatuur.

⁸ De Potter en Broeckaert bedoelen daarmee de vernielingen veroorzaakt door de Franse sans-culotten.

⁹ RAG, Schelddedepartement, nr. 3898/1 en 3.

opdracht de misdaden, plunderingen, enz... vast te stellen, de schade te schatten en inlichtingen en getuigenissen in te winnen.

De drie commissarissen afkomstig van het kanton Lede, Jean Baptiste Gijsbrecht, F.J. Eeman en François van Hauvemeiren, meldden zich aan te Herzele op 27 Frimaire jaar 7 (17 december 1798) d.w.z. anderhalve maand na de feiten en bezochten de geplunderde woningen van Robyn en Van Aelbrouck en ook het Gemeentehuis.

In hun PV geven ze geen enkel relaas der feiten, ze hebben blijkbaar geen getuigen verhoord, ze vermelden geen namen van verdachten en hebben hun opdracht beperkt tot het opstellen van een inventaris van de vernielde of gestolen goederen. In feite had elke schadelijder zijn schadelijst al op voorhand klaar gemaakt en namen de commissarissen die klakkeloos over. Van schade aan de gebouwen wordt er eveneens met geen woord gerept.

Nadat de commissarissen thuis zorgvuldig de ontvangen documenten hebben ingekeken en besproken, besloten zij op 1 Nivôse Jaar 7 (21 december 1798) dat de schadeclaims van Robyn en Van Aelbrouck zo overdreven waren dat zij zich verplicht voelen om dit aan de "*Commissaire du Directoire Exécutif*" van het Schelvedepartement, d.w.z. Du Bosch te Gent, te melden: "*vous verrez citoyen Commissaire que les prétentions du Commissaire Robyn et du Juge de Paix Van Aelbrouck sont si exorbitantes qu'elles méritent d'être mûrement examinées.*"

De schadeclaims van Robyn, van Van Aelbrouck en van zijn Griffier De Mol werden ambtswege herleid tot veel lagere bedragen, zoals blijkt uit volgende tabel.¹⁰

1	Commissaire du Directoire Exécutif : Robyn	2.214,00 3.126,50	Réduit à 1.500 francs
2	id	6.662,00	Réduit à 2.500 francs
3	Secrétaire de l'Administration	2.013,57	
4	Frederic	264,00	
5	Juge de Paix du Canton	8.229,50	Réduit à 2.000 francs
6	Const. de Mol	2.349,00	Réduit à 1.000 francs
	Total	21.802,57	

De schadeloosstelling was geen gewone klus noch voor de Overheid noch voor de schadelijders. Omdat de daders gewoonlijk onbekend bleven of niet solvabel waren, had de Overheid het heel moeilijk om het principe van de "republikeinse rechtvaardigheid" in praktijk te brengen. Een tegemoetkoming van de Staat was immers uitgesloten, zodat kost wat kost "iemand" het gelag moest betalen.

Een uitweg hiervoor bood de wet van 10 Vendémiaire Jaar 4. De Franse wetgever huldigde daarin de basisgedachte dat de lokale overheden, zoals gemeentebesturen, heel streng dienden op te treden tegen bendemisdrijven en dat zij bij ontsteltenis of verwaarlozing van die taak aansprakelijk waren. In zulke gevallen vreesden de Fransen dat de lokale burgerlijke rechtbanken nooit een vonnis tegen de eigen bevolking zouden vellen. Om dit euvel te voorkomen werden al die dossiers aan de rechtbanken van het Sommedepartement, kortom ver genoeg, over te dragen. De procedure nam jaren in beslag en plots kregen de gemeentebesturen te kennen dat zij veroordeeld waren, zonder dat zij ooit de mogelijkheid hadden gekregen zich te verdedigen. Maar zelfs dan was de kous nog niet af. De boete moest tussen de meest welgestelde belastingsbetalers verdeeld worden. Daar wrong opnieuw het schoentje, daar ze nominatief dienden te worden aangeduid. De slachtoffers werden

¹⁰ RAG, Schelvedepartement, nr. 3006/4.

uitdrukkelijk aangespoord om hun eisen nog eens te beperken. Verminderde vergoedingen werden pas in de loop van het jaar 12 en 13 uitgekeerd.

7. De verliesstaten

Er werden 6 verliesstaten neergelegd :

1. Pieter Johan Robyn : zijn inboedel, kleding, huisgeraad, eetwaren.
2. Pieter Johan Robyn : zijn persoonlijke bibliotheek.
3. Gemeentesecretariaat : Kantoormeubels en – benodigdheden, wettelijke documentatie en boeken (gemeentesecretaris : Baeten).
4. Joseph Fredericq : diverse meetstaten van onroerende goederen te Zonnegem en Letterhoutem zijn vernietigd.
5. Joseph Van Aelbrouck : huisgeraad, kledij, boeken.
6. Constantin de Mol : Griffier van het Vredegerecht : kledij, boeken.

Soortgelijke documenten zijn zeer leerzaam. Zij geven ons een kijk op het dagelijkse leven, o.m. de kleding, de huisraad, enz... De inventaris van een vernielde bibliotheek heeft ons een idee over het culturele niveau van de betrokken persoon.

Aan de hand van die aangifte kan men afleiden dat de griffier De Mol een muzikliefhebber was en vermoedelijk piano speelde, daar hij het verlies van een ganse reeks partituren van opera's aangeeft: Paisiello, Tartari, Dussek, Lisophonte, Ferrari, Edelman, Nicolai en Pleyel.

De Vrederechter Joseph Van Aelbrouck was vermoedelijk erg geïnteresseerd in de geneeskunde daar hij meerdere boeken aangeeft m.b.t. chirurgie, anatomie en medicijnen.

8. De bibliotheek van Pieter Johan Robyn

Dit boekenbestand verdient een speciale aandacht. Zijn aangifte bestaat uit niet minder dan 10 "pro patria" pagina's hetzij 383 regels. Per regel geeft hij meestal de omschrijving "alle werken van" aan. Dit betekent een bibliotheek van minstens 5.000 en misschien wél 10.000 boekdelen, d.w.z. een ongelofelijk groot aantal boeken voor een persoon die verklaart dat hij het niet te breed had. Toen waren boeken veel minder verspreid en ook veel duurder dan nu. Het boekenbestand van andere intellectuelen telde toen doorgans niet meer dan enkele honderden boeken.

Ondanks zijn grote belangstelling voor boeken kunnen wij ons niet van de indruk ontdoen dat Robyn in zijn aangifte erg overdrijft. Dit was van meet af aan ook het gevoel van de aangestelde experten, die spijtig genoeg hun bevindingen niet motiveerden. Maar zelfs indien hij niet al die boeken bezat, had hij heel brede kennis van de literatuur van de afgelopen eeuwen, hetgeen ongetwijfeld op een hoogstaand cultureel niveau wijst.

Zijn opgave bevat evenveel franstalige (regels 1 t/m 192) als nederlandstalige (regels 193 t/m 383) boeken. In beide talen las hij :

- Alle Griekse en Latijnse klassiekers, zoals Sophocles, Solon, Demosthenes, Xenophon, Cicero, Plato, Socrates, Seneca, Aristoteles, Plutarchus, Ovidius, Virgilius.
- Alle renaissanceauteurs en de klassieke Europese auteurs: Montesquieu, Voltaire, Racine, Molière, Corneille, Fenelon, Shakespeare, Descartes, Cervantes.
- Auteurs van de verlichting, zoals Diderot, d'Alembert, Rousseau.

- Veel geschiedenisboeken en reisverhalen, wat trouwens een modeverschijnsel was op het einde van de 18de eeuw.
- Wat de nederlandse literatuur betreft, ging zijn interesse specifiek uit naar dichters zoals W. Bilderdyk, Nomsz, van Steenwyk.

Een groot aantal van de geciteerde auteurs zijn vandaag in de vergetelhoek geraakt. Hun namen zijn nog alleen in oude naslagwerken terug te vinden.

9. Pieter Johan Robyn, de letterkundige

Uit het voorgaande is voldoende af te leiden dat Robyn een letterkundige was die vooral door de poëzie gebeten was. Hij heeft echter heel weinig gepubliceerd. Tijdens zijn verblijf te Herzele zou hij een treurspel geschreven hebben. Pas in 1810 publiceerde hij enkele dichtwerken te Gent.

Aan de hand van zijn eigen kommentaar in de inleiding op zijn werk "*De Belgen*" kan men afleiden dat Robyn er zich van bewust was dat zijn dichtwerken slechts in beperkte mate door zijn tijdgenoten gesmaakt werden. Samen met de kleine oplage verklaart dit misschien waarom er zo weinig van hem bewaard is gebleven. In de antiquariaten zijn zijn publicaties niet te vinden. Slechts enkele grote bibliotheken bezitten enkele exemplaren, zoals de Universiteitsbibliotheek te Gent (zie afbeeldingen), de Koninklijke Bibliotheek te Brussel en de Bibliothèque Nationale de France (Tolbiac).

Afbeelding 2 en 3

Hierna volgen nog enkele biografische en bibliografische gegevens over hem:

geboren: 18 maart 1768 te Vrasene
overleden: 24 september 1823 te Gent

Zijn werken:

- Nuno en Evora of de vadermoord (1797)
- De zwarte man of de spleen (ongepubl.)
- De Belgen : Gent, 1810, Bogaert – De Clercq, 16p., In 8°
- De Belgische schilders : begin 19^e eeuw, Gend, Bogaert – De Clercq, 15p. In 8°
- Vers geschonken door P. Johan Robyn aan zynen vriend E.B. Quaetfaslem, als voor de tweede maal overwinnaar in den bouwkunstkampstryd : 1810, Tot Gend, uyt de Drukkery van J. Snoeck-Ducaju (1 bl.)
- Letter-kundigen brief, geschreven aen den Kersouwieren van Oudenaarden den 16 van wyn-maend [1814], door Jan Nybor, over de prysdeeling en rechtspleging : (z.d.) Gent, Drukkery vande Wve A.B. Steven – 8p. In 8°

Biografie(ën) in:

- A.J. van der Aa, Nieuw biographisch, anthologisch en critisch woordenboek van Nederlandsche dichters. Deel 3 (1846)
- F. Jos. van den Branden en J.G. Frederiks, Biographisch woordenboek der Noord- en Zuidnederlandsche letterkunde (1888-1891)
- K. ter Laan, Letterkundig woordenboek voor Noord en Zuid (1941)

- G.J. van Bork en P.J. Verkruijsse, De Nederlandse en Vlaamse auteurs (1985)
- Prudens van Duyse, 'Pieter Johan Robyn.' In: Belgisch museum voor de Nederduitsche tael- en letterkunde en de geschiedenis des vaderlands. Deel 7 (1843)

Charles De Zutter

Geraadpleegde werken:

- François Luc, De Boerenkrijg Twee eeuwen feiten en fictie, Leuven, Davidsfonds. Leuven 1998 - Schelvedepartement : Olivier Van Rode.
- Orts Auguste, La guerre des paysans 1798-199, Bruxelles 1863.
- Het Land van Nevele – Maart 2007.
- De Potter Frans en Broeckaert Jan, Geschiedenis van de Oost-Vlaamse Gemeenten, Herzele..
- Van Rode Olivier, De conscripties in het 'Département de l' Escaut'. Organische groei van een recruteringsysteem, zijn conceptueel kader en zijn praktische uitvoering. Casus: de 19 gemeenten van het 'canton d' Oosterzeele', onuitgegeven licentiaatsverhandeling Geschiedenis, Universiteit Gent, 1996.
- Van Hille Ph., Het Hof van Beroep te Brussel en de Rechtbanken van Oost- en West-Vlaanderen onder het Frans Bewind (1800-1814), Familia et Patria, Handzame, 1970.
- Nève Joseph E., Gand sous la Domination Française, 1927.
- Het culturele Leven in onze provincies onder Frans bewind. Gemeentekrediet, 1989 – Het departement van de Schelde : Hilda Coppejans-Desmedt en Jozef Huyghebaert.

Onuitgegeven bronnen

Rijksarchief Gent, Schelvedepartement, nrs. 2077/77 – 2300/2 – 2353 – 2699/11 – 3006/4 - 3007 - 3063/79 – 3368 – 3388/1 – 3898/1 - 3913 – 4589.